

סוטה לא

משה שווערד

1. תוספות רא"ש על סוטה דף לא/א

אלא מעתה בכל צרתם לא צר. תימה אמאי לא בעי מאשר לו כרעים, או מאשר לו חומה דכתיבי בלמ"ד אל"ף, וי"ל דהני פשיטא ליה דמיירי בעיר שיש לה חומה דהא כתיב וכי ימכר איש בית מושב עיר חומה ונכתב בלמ"ד אל"ף למידרש אע"פ שאין לו עכשיו אלא שהיה לו בימי יהושע, וכן אשר לו כרעים בידוע שביש לו מיירי, דהא ארבה וחרגול ידיעי בסימניהו ודרשינן אשר אין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן:

2. ביאור הגר"א - משלי פרק ל פסוק יז

עין וגו' ... ולכאורה אינו מובן והענין כי הקב"ה נתן לנו ב' מצות כיבוד אב ואם ושלוח הקן ובשניהם כתיב למען יטב כו' והארכת ימים ומצות כיבוד או"א הוא רחמים גדולים וחסד גדול שירחם על או"א בעת זקנותם כמ"ש בגמרא ומצות שילוח הקן היא אכזריות גדולה כמ"ש בזוהר שהציפור צועקת בקול מר ומפילה עצמה לים וז"ש בגמרא שעושה מידות הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות אין פירושו שמדותיו של הקב"ה גזירות ח"ו שהוא מלא רחמים אלא שמצוה זו שצונו לא משום רחמנות כי הוא אינו אלא גזירה מפני שהוא אכזריות ולכן מי שמלעיג על כיבוד אב שהוא רחמנות ועל שלוח הקן שהוא אכזריות יקרוה עורבי נחל שהם אכזרים והוא עונש על שמלעיג על שלוח הקן ויאכלו בני נשר שהם רחמנים והוא עונש על שמלעיג על כיבוד אב:

3. הגר"א-אמרי נועם-ברכות

ADDENDUM

4. ברכת ראש חודש

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו. שתחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה. ותתן לנו חיים ארוכים. חיים של שלום. חיים של טובה. חיים של ברכה. חיים של פרנסה. חיים של חלוץ עצמות. חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא. חיים שאין בהם בושה וכלמה. חיים של עשר וכבוד. חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים. חיים שימלא יהוה משאלות לבנו לטובה בזכות תפלת רבים. אמן סלה:

5. ספר ברכת הפרץ – פרשת וירא

וְאֵלֶּם וְדָאֵי שְׁאִבְרָהֶם אֲבִינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם עֲשֵׂה מִצְוֹת הָעֵקֶדָה בְּאַהֲבָה רַבָּה, שְׁכֵן מְבֹאֵר בְּגִמְרָא סְנֵהֲדִרִין (דף ק"ה ע"ב) דְּאִמְרִינָן הֵתָם אֶהְבָּה מְקַלְקֵלֵת אֶת הַשּׁוֹרָה, [שְׁלֹא יִתְנַהֵג לְפִי כְבוֹדוֹ], מֵאֲבִרָהֶם אֲבִינוּ, שְׁנֵאִמֵּר וְיִשְׁכֶּם אֲבִרָהֶם בְּבוֹקֵר וְיִחְבּוֹשׁ וְכוּ' [שם כ"ב ג']. וְגַם מְבֹאֵר בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים כִּי אֲבִרָהֶם אֲבִינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם הִיתָה עֵיקַר עֲבוּדָתוֹ בְּמִדַּת אֶהְבָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [ישעיה מ"א ח'] אֲבִרָהֶם אוֹהֲבִי, וּמְבֹאֵר בְּאִרוּכָה בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים. וְהִכִּי אִמְרִינָן לְהֵדִיא בְּסוּטָה סוֹף פֶּרֶק כֶּשֶׁם [ל"א ע"א] תִּנְיָא רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר נֵאֵמַר יִרְאָה בְּאִיּוֹב כו', מֵהָ יִרְאָה הָאִמּוֹר בְּאֲבִרָהֶם מֵאַהֲבָה וְכוּ', וְאֲבִרָהֶם גּוֹפֵא מְנַלָּן, דְּכֵתִיב זֶרַע אֲבִרָהֶם אוֹהֲבִי [ישעיה מ"א ח'] עֵינֵין שֵׁם.

וְרֵאָוִי לִיתֵן טַעַם, לְמַה הוֹזְכָּר כָּאֵן רַק כִּי יִרְאָה אֱלֹקִים אֶתָּה, וְלֹא הוֹזְכָּר שֶׁהוּא אוֹהֲבִי.

ונראה פשוט, דודאי מה שכתוב כי ירא אלקים אתה, הכוונה ליראת הרוממות, [להיות נרעש ונפחד מנוראות רוממותו, והדר גאון עוזו ותפארתו, אשר אין קץ לרוממותו יתברך], וביראת הרוממות הלזו, כלול גם אהבתו יתברך, אשר יסודה בהררי קודש ביראת הרוממות. וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ב' מיסודי התורה (הלכה ב'), שההתבוננות ברוממותו יתברך, הוא המביאו לידי אהבתו יתברך, עיין שם לשון קדשו. נמצא שגם האהבה גם היראת הרוממות, שניהם ממקור אחד יהלכון, על ידי כניעה והתבטלות בפני רוממות מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. וזהו שאמרו בסוטה, דירא האמור באברהם הוא מאהבה, שאהבה ויראת הרוממות קשורין זה בזה.

6. מהר"ל חדושי אגדות על סוטה דף לא/ב

מה ירא אלקים האמור באברהם כו'. **פירוש מפני האהבה שהוא אוהב את הש"י לכך היה ירא לעשות דבר כנגדו, וזהו פי' ירא ה' מאהבה.** ואמר א"כ מה איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה, כיון ששניהם טובים, שהרי אצל אברהם כתיב שהיה אוהב הש"י וכתוב ג"כ שהיה ירא את הש"י, שהרי שניהם טובים, ומסיק דעושה מאהבה לאלפים דור ואלו עושי מיראה עד אלף דור, ודבר זה מבואר בחבור התפארת (פל"ח) ע"ש:

7. ספר ילקוט ישעיהו

וַיִּזְכֹּר הַשֵּׁל"ה הַק' (בעשרה מאמרות מאמר שלישי ורביעי אות קלו): וקשה הלא, ירא כתיב, ואיך מפרשים הם מאהבה, אלא הכי פירוש, יראה הכתוב באברהם זו היראה הוא מאהבה, כי מקודם העקידה לא זכה רק נגר אהבה פנימית, ועתה זכה ליראה פנימה דפנימית הבאה לאחר האהבה הפנימית, והא דאיתא שם גדול העושה מאהבה מהעושה מיראה שזה תלוי לאלף דור וזה לאלפים, היינו מיראה ראשונה שלפני האהבה והיראה שלאחר האהבה היא הדבקות ממש בה' שנעשה מרכבה, והתחלת הדבקות מאהבה. (עי' באורך במאמר הנ"ל).

8. בן יהודע על סוטה דף לא/א

מה ירא אלקים האמור באברהם מאהבה, אף ירא אלקים האמור באיוב מאהבה. קשה מאי רבותיה דהאי קרא מהאי קרא, דכמו דדייק גבי קרא דאיוב מדכתיב ירא אלקים ולא כתיב אוהב דשמע מינה מיראה, כן תדייק בקרא דאברהם דכתיב ירא אלקים ולא כתיב אוהב, ואם משום דמצינו גבי אברהם אבינו ע"ה דכתיב [ישעיה מ"א ח'] אברהם אוהבי, דילמא זכה לזה אח"כ בסוף ימיו, אבל כשאמר לו כי ירא אלקים אתה עדיין לא הגיע למדרגת אהבה. ונ"ל בס"ד, כיון דאמר לו ירא אלקים אתה בנסיון העשירי שהוא של עקידה, שהיה בסוף כל הנסיונות, רחוק הדבר מן השכל לומר שאחר נסיון העקידה נתעלה יותר למדרגת אהבה, אלא אמרינן ודאי

מדרגה זו של אהבה הוות משעת נסיון העקידה. או קודם, ומה שאמר לו בנסיון ירא אלקים ולא אמר לו אוהב אלקים, מפני כי היה לו יראת הרוממות, אשר זו באה ונעשית באדם מחמת עוצם אהבתו בהקב"ה, דאימה של יראה זו היא האהבה:

9. רש"י מסכת סוטה דף לא עמוד א ד"ה לאלפים לאוהבי

לאלפים לאוהבי - סמך אוהביו לאלפים ואיך קרא סמך לאלף דור אל שומרי מצותיו דהיינו מיראה ואין אלו דומין (א) לפרוש מאהבה לפרוש מיראה (לעיל /סוטה/ דף כב:) דהנהו מאהבת שכר ומיראת פורענות הקללות והעונשין (ב) והכא מאהבת המקום ומיראתו שמוראו גדול ומוטל על הבריות.

10. תוספות שאנץ על סוטה דף כב/ב

פרוש מה חובתי ואעשנה. למדיני מה לעשות ואעשה. פרוש מאהבה פרוש מיראה וקשה דמשמע דלא הוי למעליותא. ולקמן בס"פ כשם משמע דהוי מעליותא דאמר הנהו תרי תלמידי דהוי יתבי קמיה דרבא חד אמר אקריון בחלמי וישמחו בכך אוהבי שמך וחד אמר אקריון בחלמי מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. אמר להו רבא תרויכו רבנן אתן אלא מר מאהבה ומר מיראה אלמא משמע דמעליותא הוא. וצ"ל דתרי עניני מאהבה ומיראה הוי והכא ה"פ פרוש מאהבת שכר שמתחרט אם לא תתמלא תאותו ופרוש מיראה כאדם שירא מרבו ודואג לכבודו שלא יקפיד עליו אבל פרוש מאהבת יוצרו כאשר צוהו ה' אלהיו וסוף השכר לבא וכן מיראת יוצרו הוי מעליותא ביותר עוד יש פרוש מאהבה ומיראה דהוי מעליא כגון נותן צדקה בשביל שיחיו בניו ובנותיו ואינו מתחרט כשלא באו תאותו והיינו פרוש מאהבה ופרוש מיראת עונשין שלא יהיו בניו ובנותיו וג"כ היי מעליותא כיון שאינו מתחרט ופירושא דהכא מאהבה ומיראה מיירי כשמתחרטין אם לא תמלא תאותן דהשתא הוי תרתי גוונא דמאהבה ומיראה למעליותא זה למעלה מזה כדפי' והשלישי דהכא אינו טוב אבל מכל מקום יעסוק כו'. והא דאמר בירושלמי פירושא פרוש מאהבה כאברהם פרוש מיראה כאיוב צ"ל דחולק על תלמוד שלנו אך ק' מההיא דאמר בפ' החולץ מפני מה גרים מעונים בזמן הזה ר' יוסי אומר לפי שאינן עושין מאהבת המקום אלא מיראת עונשין ולא היו חוששין לעשות אם לא דודאגין מן העונשין כי ביותר קשה להם להכנס בעול המצות ולפי' הוי גריעותא כיון דאין מקבלין עליהן עול מלכות שמים מאהבה ועל ידי יסורין באין עליהן. לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה פי' כדפי' בפ' מקום שנהגו:

11. תוספות מסכת סוטה דף לא עמוד א ד"ה מי שקינא

מי שקינא לה - פרק זה היה הגון שיהא שנוי ומעורב בפרק ראשון לאחר אותה בבא דאלו אסורות לאכול בתרומה ואח"כ היה לו לשנות כיצד עושה לה וכל הסדר אבל תימה דלאחר ששנה שבדקוה המים הוא חוזר לקינוי...

12. איזהו מקומן מסכת סוטה דף לא עמוד א

אפילו שמע מעוף הפורח יוציא ויתן כתובה דברי ר"א ר' יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה: מצינו כמה פירושים בראשונים בביאור מחלוקת ר"א ור"י:

א. רש"י ורע"ב גרסי כלפינו "מי שקינא לאשתו ונסתרה", ופירשו דר"א לטעמיה בפ"ק דנאסרת בסתירה אפילו עפ"י עצמו או ע"א. וממילא גם ע"י עבד או שפחה [ו'עוף הפורח' לאו דוקא, אלא כלומר עבד ושפחה]. ובאמת שהיה ראוי להשקותה אלא שאם אינו רוצה יוציא ויתן כתובה. ור' יהושע לטעמיה דאינו משקה עד שתסתור בפני שנים, אך מ"מ אם נשאו ונתנו בה מוזרות בלבנה ראוי שיוציאנה. ותמהו מאד תוס' הרא"ש ותוס' שאנץ על שיטת רש"י, דהיה לר"א לנקוט עיקר הדין שמשקה אותה, ועוד אמאי נקט "שמע מעוף הפורח", ועוד ד"ישאו ויתנו מוזרות בלבנה" דר' יהושע אינו מענין "שמע מעוף הפורח" דר"א, ולשון המשנה משמע שדיברו על ענין אחד. וראה עוד מה שהקשו תוס' על פירש"י...

ב. תוס' שאנץ ותוס' הרא"ש הביאו פירוש רשב"ם ד"שמע מעוף הפורח" היינו קול, [כדאמרינן עוף השמים הולך את הקול], ור"א לטעמיה דמחמיר שמשקה אפילו נסתרה עפ"י עצמו או עד אחד, לפיכך מחמיר נמי שאפילו יצא קול גרידא שנסתרה יוציא ויתן כתובה, ור"י לטעמיה שמיקל דאינו משקה עד שיעידו שנים

שנסתרה. לפיכך לא אסרינו לה עד שפריצא טובא שישאו ויתנו מוזרות בלבנה. וכע"ז פירש גם הב"ח (אהע"ז סי' קע"ח ד"ה שמע העם).

ג. עוד הביאו פירוש ר"ח דהא דקתני "שמע מעוף הפורח": היינו שיצא קול שנטמאת ולא שנסתרה גרידא, ופליגי ר"א ור"י בהא דקי"ל שנאסרת עפ"י עד אחד המעיד שנטמאת ואינה שותה, האם גם כשיש קול גרידא שנטמאה יוציא ויתן כתובה, או עד שישאו ויתנו מוזרות בלבנה. והקשו עליו דהו"ל למיתני בפירוש "שמע מעוף הפורח שנטמאת" כדאמר בסמוך "עד אחד אומר נטמאת", ועוד הקשו מדברי הירושלמי - עי' בדבריהם.

ד. תוס' כאן גרסי במתני' "משקינא לה אפילו שמע מעוף הפורח", ומפרשים דמיירי אפילו קודם סתירה שמע קול פריצותא דמצוה לגרשה הואיל ורגלים לדבר שקינא לה, אך מ"מ גובה כתובתה, ור' יהושע קאמר עד שישאו ויתנו מוזרות בלבנה.

ה. בדעת הרמב"ם: הנה בפ"ה המשנה מבואר דשמע מעוף הפורח או נשאו ונתנו מוזרות בלבנה היינו שאומרים שנבעלה ונטמאה, וא"כ הוא כעין פירוש הר"ח, אלא שבהלכותיו (סוטה א. ח.) כתב וז"ל "וכן אם שמע העם מרגנין אחריה אחר הקינוי והסתירה עד ששמע מהנשים הטוות לאור הלבנה נושאות ונותנות בה שזינת עם האיש שקינא לה עליו ה"ז אסור לקיימה ויוציא ויתן כתובה". ותמה הכס"מ דאי לאחר סתירה מיירי מאי שנא מהא דפסק הרמב"ם (שם ה"ב) דבזמן הזה שאין מים המרים להשקותה תצא בלא כתובה. ודחק דצ"ל שכוונת הרמב"ם שהיה בסתירה רק עד אחד, והרי פסק כר"י דבעינן ב' עדים. והשווה הכס"מ שיטת הרמב"ם כפירש"י. וכפירושו ברמב"ם כן פסק בשו"ע (קעז. יא.) וז"ל "שמע העם מרגנים אחר הקינוי והסתירה בלא שני עדים" וכו'...

ובמים חיים (ספר הליקוטים מהדורת הר"ש פרנקל) תירץ דעת הרמב"ם, דהיכא שאינה שותה משום דאין השתא מים המרים אזי מפסדת כתובתה, אך אם יש מי סוטה אלא שאין אנו יכולין להשקותה משום דרשא "ולא שישאו ויתנו מוזרות בלבנה" (לעיל ו:): משום כן לא תפסיד כתובתה. ובדומה לזה פירש הקר"א - עי"ש בהרחבה בבאור שיטת הרמב"ם, וכע"ז כתב הבית מאיר (קעז. יא.). ובח"ר ר' מאיר שמחה. וראה עוד תורת הקנאות, ובהרחבה בח"י הגר"י (ב. ד"ה לקמן), ועי' דבר שאול (נז. ב.).

13. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף לא עמוד א

מי שקינא לאשתו ונסתרה אפילו שמע מעוף הפורח. רש"י פירש ששמע מעוף הפורח שנסתרה ור"א לטעמיה דס"ל [ל"ו ב] סתירה לא בעי עדות וכבר תמהו תוס' על רש"י ופירשו התוס' דקודם סתירה שמע פריצותה שהרי עכשיו קצת רגלים לדבר מכווער הדבר, ומוציאה בכתובתה מאחר שלא נסתרה ולא נאסרה עליו ובענין זה מצוה לגרשה דאפילו לב"ה גיטין צ' ע"א דהקדיחה תבשילו רשות הכא מצווה ולב"ש דמצא בה ערות דבר חובה לגרשה ה"נ חובה לגרשה דכיון דקינא לה רגלים לדבר וכו'.

מבואר בתוס' דאפילו במקום דלב"ה זה רק מצוה דהרי לא נאסרה עליו מה"ד דהרי לא היה כאן סתירה, בכה"ג לב"ש חובה היא דר"א שמותי הוא, ולב"ש ליכא מילתא שיהיה מותר לגרש או מצוה לגרש. ורק בחובה לגרש מותר לגרש וכיון דר"א ס"ל הכא דיוציא ויתן כתובה ע"כ דחובה להוציא הוא.

ולכאורה צ"ב דהא לב"ש דדוקא במצא בה ערות דבר מגרשה בפשטות היינו מצא בה ערות דבר דמדאורייתא נאסרה עליו והיינו ביש עדים שזינתה וכמבואר בירושלמי שכתב להקשות דלב"ש דס"ל בה ערות דבר מוציאה א"כ קרא דלא יוכל בעלה הראשון למאי קאתי הרי ממילא אסורה לו משום סוטה והתורה הרי דיברה גם על הלכתחילה, מבואר דלב"ש מצא בה ערות דבר היינו שאסורה עליו מדאורייתא. וצ"ל דרבנן הטילו עליה דין סוטה ממש שתהא אסורה כדאורייתא ושפיר הוה לב"ש נמי מצא בה ערות דבר, אף על פי שלב"ה רק דין מצוה איכא וכשנ"ת בתוס'.

14. איזהו מקומן מסכת סוטה דף לא עמוד א

שמע מעוף הפורח: ביאורי המפרשים:

[1] רש"י מפרש דלאו דוקא עוף הפורח, אלא כלומר אפילו עבד ושפחה. [2] ותוס' שאנץ ותוס' הרא"ש פירשו דהכונה שיצא קול, וכדאמרינן עוף השמים הוליד את הקול. [3] והרמב"ם פיה"מ ש"ש כתב "אפילו

יש לו ראייה מצפצופ העוף", וביארו הרש"ש ותפא"י במשניות דהיינו ששמע ממין עוף שמלמדים אותו לדבר קצת, ופעמים שמגלה ע"י דיבורו דברים שראה.

15. רש"ש על סוטה דף לא/א

רש"י ד"ה אפי' שמע מעוף הפורח. שנסתרה כו' ואם אינו רוצה להשקותה כו'. משמע שאם ירצה היה יכול להשקותה ע"י זה. וקשה דא"כ ה"ל למיתני ישקנה. וזה כבר השמיענו בפ"ד דאם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה. ונראה יותר נכון פירוש הרמב"ם דר"ל שיש לו ראייה מצפצופ העוף. אלא שהוא מפרש על הטומאה. ונוכל לפרש על הסתירה כפרש"י. ובודאי על ראייה כזו אינו יכול להשקותה אפי' לר"א. והוא ע"ד פי' התוס'. וכוונת הרמב"ם נראה שהוא על מין עוף הנקרא (פאפאג') ודומיו שמלמדים אותו לדבר קצת ופעמים שמגלה דברים שראם ע"י דיבורו כמו שספרו עליו הטבעיים:

16. איזהו מקומן מסכת סוטה דף לא עמוד א

הרי אלו נאמנין אף לפוסלה מכתובתה - א' בירושלמי נחלקו ר"ע ור"ט האם ע"א נאמן לפוסלה כתובתה, ומסיק דחזר ר"ע להיות שונה כר"ט, ופירש קרבן העדה דחזר להודות דאין ע"א נאמן להפסידה כתובתה, וגרס התם דמשנתינו היא קודם שהודה ר"ע.

ברם הפני משה והרש"ש גרסי דמתני' לאחר שהודה ר"ע לר"ט דנאמן להפסידה כתובתה, וציין הרש"ש שכן כתב הנודע ביהודה (תניינא חו"מ סי' ח'), ולפי"ז מחזור שכל הבעיות בירושלמי שם הן אליבא דהלכתא. וכן מחזור פסק הרמב"ם (סוטה פ"א הל' יד - טו) דנאמן להפסידה כתובתה.

והנה בתוספתא דמכילתין (ה. ד.) איכא נמי לדעת ר' יהודה דלא כל הימנו לעד אחד להפסידה כתובתה, וכתבו המנחת ביכורים וחסדי דוד דסבר ר' יהודה כמ"ד בירושלמי שאינו נאמן להפסידה כתובתה, וביאר החסד"ד דלסברת מ"ד זה עד אחד אין לו נאמנות מיוחדת לענין סוטה, אלא הו"ל כסתם סוטה שאם בעלה אינו רוצה להשקותה נוטלת כתובתה ויוצאת, וזהו שמסיים ר' יהודה בתוספתא "אלא עד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת וכו' בטל יחד במיעוטו", כלומר שאין לו כח נאמנות שני עדים.

17. ספר נתיבות הקודש

והנה על עצם הדין היכא דקינא לה ונסתרה דהוא ספק גמור ולעולם לענין איסור אמרינן דהיא נחשבת כודאי טמאה דאמרינן דהתורה עשתה ספיקה כודאי ולכאורה הדין פשוט דאינה גובה כתובתה אף מספק דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה. וע"ז יש לדון כיון דאיכא חזקת חיוב וגם איכא שטר כתובה בכה"ג מיקרי היא המוחזקת, וכמו שמפורש בתוס' בבבא בתרא דף ל"ב ע"ב ד"ה והלכתא וכו' הא דמפורש בהכותב דף פ"ה ע"א דאמר מיגו דיכלי למימר לא היו דברים מעולם יכלי למימר הני סיטראי נינהו אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן שאני התם דאיכא שטרא עכ"ל, וא"כ מפורש בתוס' היכא דאיכא שטרא לא מיקרי מיגו להוציא וא"כ, י"ל כמו דלענין מיגו אמרינן דלא מיקרי מיגו להוציא ומיקרי בעל השטר המוחזק ה"נ כן לכל מידי דספיקא מיקרי בעל השטר המוחזק. ולפי"ז קשה בהא דאיפלגי ב"ש וב"ה במתו בעליהן עד שלא שתו בש"א נוטלות כתובתן ולא שותות ובח"א דלא נוטלות כתובה מטעם דלא אמרינן כל העומד לגבות כגבוי דמי, ומוכח מזה אע"ג דאיכא שטרא לא מיקרי היא המוחזקת.

18. משנה למלך על הלכות שוטה פרק א הלכה יד

האשה שקינא לה בעלה וכו'. הנה דין זה דעד אחד נאמן בטומאה כל היכא דאיכא קינאי וסתירה הוא פשוט בריש פ"ק דסוטה וברפ"ו (דף נ"א) משנה ערוכה. והנראה מדברי רבינו ז"ל דלא בעינן שיעיד העד שבאותה

סתירה נטמאת אלא אפי' אחר אותה הסתירה ה"ז אסורה. אך רש"י כתב ברפ"ו וז"ל אני ראיתי שנטמאה באותה סתירה שהיא ע"פ שני עדים ע"כ. וכן בריש פ"ק כתב וז"ל אבל בטומאה אם יש עדים בקינוי וסתירה ויש עד אחד שקלקלה בסתירתה נאמן ע"כ. נראה מדבריו דדוקא כשמעיד שנטמאת באותה סתירה שיש בה שני עדים נאמן אך אם העיד העד שנטמאת פעם אחרת אינו נאמן. וטעם גדול יש בדבר שהרי נאמנות העד הוא בהצטרפות הסתירה וחשיב רגלים לדבר וא"כ היכא דיש לנו עדים שמעידים על הסתירה דיש רגלים דבסתירה זו איכא טומאה כשבא עד אחד והעיד על טומאה באותה סתירה האמינתו תורה אבל כל שהעד מעיד שפעם אחרת נטמאת ואין לנו עדי סתירה באותו פעם מהיכא תיתי שנאמין לעד שנטמאת. ...

19. ערוך השולחן אבן העזר סימן קע"ח סעיף ח

עוד יראה לי שזה שעד אחד נאמן לומר שנטמאת הוא דווקא על האיש הזה שממנו קינא לה הבעל ונסתרה עמו אבל מאיש אחר אינו נאמן דכיון דהנאמנות הוא מטעם רגלים לדבר אין רגלים לדבר רק לאיש זה שרואים שיצרה תקפה להסתר עמו אחר הקינוי ולא מאיש אחר אף שהאיסור שוה מאיש אחר כמו מזה מ"מ לא ראינו ממנה תקיפת היצר לאיש אחר (ומ"ש הב"ש סק"א באותו פעם אין סברא כלל ורש"י אורחא דמילתא נקיט):

20. רש"י מסכת סוטה דף לא עמוד ב ד"ה ושנים אומרים

ושנים אומרים לא נטמאת - כלומר לא נטמאת בפניך שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאת הרי נסתלק העד הזה ובטלו דבריו מפני השנים והרי היא בספיקא אם נטמאת קודם שבאו אלו ומצאום והיתה שותה ובגמ' מפרש למאי איצטריכו כל הנך בבי.

21. קרן אורה על מסכת סוטה דף לא/א

וראיתי שם במשנה למלך ז"ל שהביא בשם הרשב"א ז"ל לחקור אם החשוד הודה ואמר שזינתה עמו אי נאמן הוא או אמרינן דאין אדם משים עצמו רשע ומסקנתו דפליגנן דיבוריה. והקשה המשנה למלך דפליגנן דיבוריה היינו דמקבלין עדותו שזינתה אבל לא עמו אלא עם אחר ועל אחר אין עד אחד נאמן דלא הימניה תורה אלא על הבעל דרגלים לדבר אבל אין זה מוכרח למימר דפליגנן דיבוריה היינו דעם אחר זינתה אלא הכי פירושא דפליגנן דיבוריה דנאמן הוא לגבי ידיה ואינו נאמן על עצמו וכתבנו בזה באורך במקום אחר ומ"מ היה נראה דלא גרע מעוף הפורח ונאמן הוא שלא תשתה אבל לא להפסידה כתובתה. וצ"ע בגוף תשובת הרשב"א ז"ל:

22. איזהו מקומן מסכת סוטה דף לא עמוד ב

כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים:
האם דין דעד אחד שהעיד ונתקבלו דבריו אין דברי השני כלום, הוא גם בדין ע"א נאמן באיסורין:
 יעוי' בשב שמעתתא (ש"ו כ - כא) שהביא דברי הנימוקי יוסף ביבמות בשם הריטב"א, דהוא דוקא לענין עדות דבר שבערוה שהאמינה התורה לעד אחד כשנים ולא באיסורין בעלמא, וביאר הש"ש דלענין דבר שבערוה כגון סוטה דבעצם בעינן ב' עדים, הוי גילוי מיוחד של התורה שעד אחד חשיב כשנים, ולכך השני שאומר לא נטמאת אינו כלום שהרי לא האמינתו התורה כתרי, אבל באיסורין דמעיקר הדין סגי בעד אחד, הרי העד האומר חתיכה זו מותרת נאמן כמו האומר אסורה, וא"כ השני הוא גם כשנים - עי"ש שסייע לדבריו מדברי התשב"ץ, ותמה על הש"ך שסתר שיטתו בענין זה. וראה עוד בספרו קצות החושן (פז. ח). וראה בחי' רבינו חיים הלוי (רוצח ט. יד). שביאר בזה דהוא פלוגתא הריטב"א הנ"ל עם הרמב"ם הל' רוצח שם. וע"ע שערי יושר (ש"ז פ"ב), קה"י כתובות (סי' כ"ה), ודבר שאול (סי' נ"ח סק"ב וסק"ו).

23. איזהו מקומן מסכת סוטה דף לא עמוד ב

ג] **בחי' הגר"ח על הש"ס (סי' ר"ט) חקר האם בנאמנות עד אחד יש גם דין דאינו חוזר ומגיד, דייש לומר שהוא דין רק היכי דבעי הגדת 'עדות', אבל היכי דנאמן עד אחד הוא דין נאמנות גרידא דהא כשר גם פסולין ואין להם דין עדות.**
 והוכיח מסוגיין דפירש"י דבבת אחת היינו תוך כדי דיבור, כלומר דכיון שיכול עדיין לחזור מהגדתו חשיבא בבית אחת, ואי נימא שבעד אחד אין דין חוזר ומגיד א"כ אף אחר כדי דיבור יוכל לחזור מהגדתו, וע"כ שגם בדין נאמנות דעד אחד שייך דינא דאין חוזר ומגיד. אולם יעוי' ששדעת הרמב"ם פירש שבנאמנות ע"א יכול לחזור ולהגיד.

והנה מדבריו משמע שדין תוך כדי דיבור הוא משום שתוך זמן זה יכול הראשון לחזור בו מדיבורו, אכן יש מפרשים שהוא מטעם דנחשב הכל כזמן אחד, ולפי"ז אין להוכיח מידי - יעוי' בדברי הריטב"א שבעות לב. ורמב"ן ושאר ראשונים שם לב, ואכמ"ל. ובמה שנקט שנאמנות ע"א ופסולין הוא דין נאמנות גרידא - יעוי' בדברינו לקמן (ד"ה ואיכא דאמרי, אות א') שהאבי עזרי פליג בזה.

24. ספר יוסף דעת

נאמנות עד אחד בסוטה

בש"ת אחיעזר (ח"א ו) חקר בגדר נאמנות עד אחד המעיד על טומאה לאחר קינוי וסתירה; האם האמינות תורה בודאות או שמא אינו נאמן אלא לענין זה שחוששים לדבריו ואין משקים אותה, וממילא עומדת היא באיסור לבעלה, מפאת הקינוי והסתירה, מפני הספק, ומה שאמרו שעד אחד המכחישו אינו נאמן, לפי שהאמינה תורה לעד הראשון כשנים — הכוונה היא רק לענין ההשקאה, לזה בלבד האמינות תורה.

(ובחז"א (קלג, ב) הקשה (צ"ע לכאורה) על סברה זו האחרונה מכאן, שמשמע שנאמן בעיקר עדותו ולא רק ליצור ספק ומגיעת השקאה. כמו כן יש להעיד על סברת הקל-חומר 'שאוסרתה איסור עולם', שאף כי נאסרת ממילא עולמית, עיקר הנאמנות אינו אלא לחשוש לדבריו ולא להשקותה ובעצם היא נאסרת מחמת הקו"ם [כמו שמצינו שחמש נשים, הגם שהן חשודות, נאמנות למנוע ההשקאה]. ויותר קשה כיצד סלקא דעתך ללמוד מעדות אחרונה לראשונה שיועיל עד אחד, הלא כל גדר נאמנותו אינו אלא לחשוש לקו"ם שהיו ואינה נאמנות בפ"ע, ואיך יתכן להסתפק בעד אחד על סתירה? [ושמא לכך מביא התנא דרשת 'דבר דבר', לרמוז ששונה עד סתירה שבא להוציאנה מחוקנה ולהקים דבר, שלא כעדות אחרונה]. ועל כרחו לומר שעיקר דבריו סומך על הקש סתירה לטומאה (כדלעיל בריש מסכתין, מ'ונסתרה והיא נסתמאה), ולכן בעינן מיעוטא ד'בה'. ובזה גם סרה תמידת התוס' (ג:) הלא איכא למפרך מה לעדות אחרונה דאיכא רגלים לדבר). והאריך להוכיח שנחלקו בזה הראשונים. ודייק מדברי הרמב"ם כפי הצד השני, שאינו נאמן בצורה ודאית. ולכן כתב הרמב"ם שאין עד אחד נאמן לאחר שכבר שתתה. (ודלא כהתוס' לעיל ו שנסתפקו בזה. ועמש"כ שם). וכן כתב המשנה-למלך (סוטה ג, כג). וכן כתב בשו"ת אבני נזר (אה"ע רא, טו). ואולם בשו"ת עונג יום טוב (קע) נקט שהעד נאמן בעצם עדותו, ולא רק כלפי מניעת ההשקאה. (וע"ע בבאור הדברים בקהלות יעקב — סוטה ב. וע"ע במובא לעיל ו.).

וכמה נפקותות בדבר: האם סוטה שהעיד בה עד אחד על טומאה, ומת בעלה — חולצת כשאר ספק-סוטה, או שמא יוצאת ללא חליצה, כסוטה ודאית. וכן נפקא מינה, אם בעלה כהן ובא עליה, לא תלקה משום איסור טומאה כסוטה ודאית. (ואמנם כן כתב הרמב"ם (איסורי ביאה א, כב), אלא שלשיטתו לוקה מדין 'זונה', ולגבי איסור זה נאמן בודאות, כשאר איסורין שעד אחד נאמן ואף לוקין עפ"י עדותו, כמו שפסק הרמב"ם שהאיסור יחזק על פי עד אחד. ואולם שיטת הראב"ד שלוקה משום איסור טומאה כבסוטה-ודאית, שלשיטתו נאמנות העד בתורת ודאית היא).

ויש להבין, אם אינו נאמן בודאות, מדוע נאמן להפסידה כתובתה, ובמה שונה הוא מאותן חמש נשים שאינן נאמנות להפסידה כתובתה אע"פ שאסורה על בעלה? ואמנם הנודע-ביהודה (ח"מ ח) כתב שתקנת חכמים היא, מתוך שנאמן לאוסרה עליו, האמינותו לממון הקל, ובחמש נשים, לפי שחשודות ששינאות לה, העמידו שם את הדין על עיקרו ולא תקנו להפסידה כתובתה. (ובמקום אחר כתב הנודע-ביהודה (אה"ע קמא נח) על פי דברי רש"י כאן, שעד אחד נאמן במקום רגלים לדבר אפילו בדבר שבערוה. ולכאורה נראה כסותר דבריו הנ"ל).

אך באחיעזר שם לא הסכים עם דבריו, כי לא הזכירו בגמרא שיש כאן תקנה מיוחדת. ולכן פרש טעם הדבר, הואיל שהיה כאן חיוב ממון ודאי וספק אם זינתה ונפקע החיוב (וכ'איני יודע אם פרעתי?), הלכך כשיש לבעל טענת 'ברי' על ידי אחר, דהיינו עד אחד שטוען בודאות על הזנות — נאמן בדיני ממונות, משא"כ בחמש נשים שאינו נחשב 'ברי' כלל, מפני שחשודות לקלקלה ונוגעות בדבר. (וע"ע באני נזר שם ובקהלות יעקב ח"ב ד.).

ADDENDUM

הגר"א-אמרי נועם-ברכות | ע' 54

גדולה לפי ששנאים לידי וקנס ואין להם מקום
לנוח דין הוא שירחם עליהם. וצד נסן להם מלוח
אזריות דסייט שילח בקן שכול אזריות גדולה
שטפל סכנים ומשלח האם ואיתא בירושלמי (ונסין
זה איתא במדרש דום כחוש דף ו') ששמשלה האם
לפעמים כוללת מחמת לער ופונעת במים אם כן
הוא כדאי אזריות גדולה לכך כפיכ בשני מלוח
אלו אריכות ימים לפי ששני מדות כללו בשלם
האדם במכלים הסוג (וכו' א"ש ח"ש בברכות שס
מפני שפוסק מדוחיו של הקב"ה רחמים ואין אלא
גזירה ור"ל שנאמת אין זה רחמים אלא אזריות
רק שכן נזר סב"ם וכו' יהיב קושים הפוס' מגיל
כ"ה ד"ה משני) ח"ש בעקידה פסח ידעתי כי ירא
אלהים אתה וקנס פלי לשון פסח ידעתי וכלא
הוא היה לדיק גם מקודם לכן. אבל לפי ח"ש ח"ש
לפי שקודם לכן לא היה אלא נחמן מאד שיה
מכנים אורחים ונמל חסדים אבל המדע של אזריות
עדיין לא היה כיכר זו וסיו ואחרים שאנדרס אינו
היה נמור אבל בעקידה שפסח מדות אזריות ג"כ
פסח נשאל איכר שהוא לדיק נמור ח"ש אין הלעג
לאב זו כיבוד אב דסייט שרואה בתורה שפסח כס
אריכות ימים והוא לעג על זה ואינו מקיים וטהג
עליו כמדת אזריות וסבא ליקח אם שפסח
במלוח של שילוח בקן שגריד לסיוס זו אזרי וכו'
מכאן לזה ונכח במדות רחמנות והין משלה האם
יקרוס פורני נחל כנגד מה שליט מקיים כיבוד אב
ואם וגשפא אכיר עליהם לפיכך יקרוס כפורגים
שם אזריות שאין רוצים לאכול ואפס"כ מקרים
וכנגד מה שהוא מכאן בשילוח בקן שגשפא רחמן
יאכלו בני גשר שם ג"כ רחמים ח"ש לעשו
נקמה בנזים וכו' הדר הוא לכל חסידיו ר"ל שאף
פ"פ שם חסידים שנהנים במדת הרחמים אפס"כ
ישו נקמה בנזים שהוא מדה הפוכה וכו' הדר להם :

וחד אחר מפני שפוסק מדוחיו של הקדוש
ברוך הוא רחמים ואין אלא גזירות כזו
יבאר מה שכתב (משלי למ"ד) עין חלפנ לאב
וסבא ליקח אם יקרוס פורני נחל ויאכלו
בני גשר וכו' יירושלמי פין חלפנ לאב זו גזירות
כיבוד אב וסבא ליקח אם זו שילוח בקן לשלח
האם יקרוס פורני נחל שם אזריות שאין להם
פסח אלא שמוקרים. ויאכלו בני גשר שם
רחמים וכו' שכלל בתורה לא נאמר אריכות ימים
כי אם בשני דברים הללו כיבוד אב ושילוח בקן לפי
שאין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שני מדות
פסכות דסייט מדה רחמנות ומדה אזריות לפי
ששכאדם נוכח במדע אתה אינו מוכרח לומר שהוא
לדיק אלא י"ל שכן הוא סבא אבל כשיש לו שני
מדות הפסכות כגון רחמנות ואזריות אז שוכח
שהוא לדיק לכך נסן הקב"ה לישראל מלוח של
רחמנות שהוא כיבוד אב ואם שהוא רחמנות

דף על הדף מסכת סוטה דף לא עמוד א

בגמ': גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה וכו'. בגמ' שבת (כ"ג ע"ב) איתא: דרחים רבנן הוה ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן הוה ליה חתנוותא רבנן, דדחיל מרבנן איהו גופיה הוי צורבא מרבנן וכו'. הגר"א מהפך דדחיל במקום דמוקיר, ודמוקיר במקום דדחיל, ע"כ. וכתב הגאון רבי עובדי' יוסף שליט"א: ונ"ל דה"ט דאפיך, משום דבכל דוכתא אמרינן גדול העושה מאהבה מן העושה מיראה (סוטה לא א), וכאן דרחים רבנן שהוא מאהבה הוה ליה בנין רבנן, (פירש"י שאהבתו עליהם כאב על הבן, והוה ליה מדה במדה. ע"כ. וע' (שבת לב סע"ב) בעון שנאת חנם בניו מתים, ופרש"י שאהבתו ניטלת ממנו, והיינו נמי במדה). ואילו דדחיל מרבנן הוה ליה איהו גופיה צורבא מרבנן? להכי מהפך דדחיל הוה ליה חתנוותא שאין זה כמו דרחים שיזכה שבניו יהיו ת"ח, והיינו כשאוהבם בלבם דוקא, אבל במוקיר רבנן שמעשרם ומטיב להם, (כלשון אוקירו לנשייכו וכו', בב"מ נט א), איהו גופיה הוי צורבא מרבנן. אולם לולא דבריו י"ל דדוקא לגבי הקדוש ברוך הוא העושה מיראה גרע מאהבה דהוי יראת העונש, אבל יראת הרוממות מבואר במפרשים דעדיף מאהבה, ויראת ת"ת הוא יראת הכבוד דדמי ליראת הרוממות, משום הכי שכרו גדול יותר.